

Miljørettet helsevern – Øvre Romerike

Miljørettet helsevern – Øvre Romerike behandler saker innen fagfeltet for kommunene Eidsvoll, Gjerdrum, Hurdal, Nannestad, Nes og Ullensaker

Badevannkvalitet – friluftsbad Øvre Romerike – sommeren 2021

Undersøkelse av badevannskvalitet og tilrettelegging på 29 badeplasser i kommunene Eidsvoll, Gjerdrum, Hurdal, Nannestad, Nes og Ullensaker foretatt av Miljørettet helsevern – Øvre Romerike

Bade plass ved Andelva - Eidsvoll kommune (Foto: Hilde Einmo)

Konklusjon

Denne rapporten beskriver resultatene for undersøkelse av vannkvaliteten ved 29 badeplasser i Eidsvoll, Gjerdrum, Hurdal, Nannestad, Nes og Ullensaker sommeren 2021. Det ble i forkant av sesongen gjort en vurdering av behovet for ukentlige badevannsprøver, slik som tidligere år. Det ble besluttet at badevannskvaliteten i regionen har vært gjennomgående god de siste fire årene og at behovet for ukentlige prøver ikke er til stede. Ved 18 badeplasser ble det tatt prøver hver 2. – 3. uke gjennom sesongen, dvs. fra medio juni til medio august.

Vannkvaliteten ved de undersøkte badeplassene er med få unntak gjennomgående god. Avvik har stort sett vært av forbigående art. Badeplassene framstår generelt som ryddige og innbydende.

Innledning

I starten av badesesongen 2021 (15. – 16. juni 2021) ble det gjennomført befarings på 29 badeplasser i regionen. Det ble også tatt vannprøver på samtlige plasser. Med unntak av Lysdammen var mikrobiologisk vannkvalitet innenfor krav satt i EUs badevannsdirektiv. Avviket ved Lysdammen var forbigående.

Lokalitet	Bruk	Belastning	Risiko
Andelva (v/E6) - Eidsvoll kommune	Stor	Stor	Middels
Aurtjern - Ullensaker kommune	Middels	Liten	Liten
Bunesnabben - Nes kommune	Liten	Liten	Liten
Fløyta - Nes kommune	Liten	Liten	Liten
Fløyta (Gullverket) - Eidsvoll kommune	Stor	Middels	Stor
Funnefoss/Daskerudstranda - Nes kommune	Stor	Stor	Stor
Gåfossen – Nannestad kommune	Stor	Liten	Liten
Hersjøen - Ullensaker kommune	Liten	Liten	Liten
Høversjøen - Hurdal kommune	Liten	Liten	Liten
Kverndammen - Nannestad kommune	Liten	Liten	Liten
Lima - Nannestad kommune	Stor	Middels	Middels
Ljøgodttjern - Ullensaker kommune	Liten	Liten	Liten
Lysdammen - Gjerdrum kommune	Stor	Middels	Stor
Meieriødden - Hurdal kommune	Stor	Middels	Liten
Merrahølen - Nes kommune	Liten	Liten	Liten
Nordbytjern - Ullensaker kommune	Stor	Middels	Stor
Nordfløyta - Eidsvoll kommune	Middels	Middels	Middels
Nordre (Øvre) Holsjø - Eidsvoll kommune	Liten	Liten	Liten
Rødvika/Pressand - Eidsvoll kommune	Stor	Stor	Liten
Sagstusjøen - Nes kommune	Liten	Liten	Liten
Skrukkelisjøen - Hurdal kommune	Middels	Liten	Liten
Stensbydammen - Eidsvoll kommune	Middels	Middels	Stor
Stordammen - Nannestad kommune	Middels	Liten	Middels
Stordammen Borgen - Ullensaker kommune	Middels	Liten	Liten
Støjordet (Ørbekkstranda) -Eidsvoll kommune	Middels	Middels	Middels
Søndre Holsjø – Eidsvoll kommune	Middels	Middels	Middels
Veslesjøen - Nes kommune	Stor	Middels	Stor
Årnes (LHL) - Eidsvoll kommune	Stor	Middels	Middels
Åsanden - Hurdal kommune	Stor	Middels	Middels

Hyppighet for prøvetaking

Det er ikke ressurser til å følge opp alle disse plassene med ukentlige prøver og befaringer. Tidligere år er det tatt ukentlige prøver fra 18 tilrettelagte badeplasser i kommunene. I forkant av årets sesong ble det, med bakgrunn i ressursbruk, gjort en vurdering av behovet for ukentlige prøver. I henhold til en undersøkelse gjort av Folkehelseinstituttet i 2020 er det kun 14% av norske kommuner som tar badevannsprøver ukentlig, 15% tar prøver annenhver uke, mens hele 31% har vurdert at månedlige badevannsprøver er tilstrekkelig.

Krav om prøvetaking

EU-direktivets krav om prøvetaking er forholdsvis moderat:

- Prøvetakingen bør starte før badesesongen starter og minimumskravet er fire prøver hver sesong.
- Dersom badesesongen forventes å være kortere enn åtte uker, eller dersom det gjelder badeplasser som er vanskelig tilgjengelige, så er kravet bare tre prøver.
- Prøvetakingen må være jevnt fordelt utover sesongen, men det må ikke gå mer enn én måned mellom hver prøvetaking.
- Ved en akutt forurensning må det tas en tilleggsprøve for å bekrefte at den akutte forurensningen er borte. Slike tilleggsprøver regnes ikke med i rutineprøvene for å bedømme badevannets kvalitet.

Generelt er det anbefalt ukentlig prøvetaking. Prøvetakingshyppigheten kan reduseres dersom det er en lite besøkt badestrand, eller dersom prøveserier over minst 2 år har vist at vannkvaliteten ligger godt innenfor «God» vannkvalitet (FHI).

Prøveresultater fra de siste 3-4 årene ble gjennomgått. Basert på disse prøveresultatene ble 20 av badevannene vurdert å være av utmerket kvalitet, dvs. at 99-100% av prøvesvarene har vært godt innenfor parameterne for utmerket badevannskvalitet. 8 av badevannene vurderes til god kvalitet, det vil si at > 90% av prøvene viser utmerket kvalitet og inntil 10% viser mindre god kvalitet. Kun et vann vurderes til mindre god kvalitet, Stensbydammen i Eidsvoll, en kulp som er særlig utsatt for avrenninger fra omkringliggende landbruk ved regnskyll. Dammen er lite brukt av lokalbefolkningen. Med bakgrunn i den stabilitet badevannsprøvene har hatt de siste 3-4 årene og den gode kvaliteten på vannene, anses det som tilstrekkelig med prøvetaking hver 2. - 3. uke gjennom sesongen i 2021. Det tas ekstra prøver ved avvik og ved mottak av bekymringsmeldinger. Det gjøres en evaluering av ordningen før neste års sesong.

Vedlagt følger tabell med en kort beskrivelse av badeplassene som det tas prøver fra gjennom hele sesongen, samt gitt mulig forklaring på eventuelle avvikende prøver.

18 badeplasser, hvor det ble tatt prøver, ble valgt ut på bakgrunn av en enkel risikovurdering hvor bruksintensitet, belastninger i form av utslipp og mulige trusler mot vannkvaliteten ble vektlagt. Grad av tilrettelegging ble også tillagt vekt. Dette danner grunnlag for en risikovurdering. Med risiko forstås her sannsynligheten for at det oppstår situasjoner som kan true badevannskvaliteten. Hensikten med vurderingen var å få grunnlag for en mest mulig hensiktsmessig bruk av de ressurser som er tilgjengelig.

Utstyr for prøvetaking (Foto: Hilde Einmo)

Metode

Ved badeplassene ble det i uke 24, 26, 28, 31 og 33 tatt vannprøver. Prøvene ble fortrinnsvis tatt mandag og tirsdag. Prøvene ble tatt ut i sterile prøveflasker (500 ml) og levert NorAnalyse for analyse de samme dagene. Prøvene ble analysert med hensyn på E. coli og Intestinale enterokokker. Dette er de mikrobiologiske parameterne som brukes i EUs badevannsdirektiv. Grenseverdiene for ferskvann er som følger:

Parameter	Utmerket	God	Tilstrekkelig
Intestinale enterokokker/100 ml	200*	400*	330**
E. coli/100 ml	500*	1000*	900**

* Basert på at 95 % av prøvene skal være bedre enn angitt verdi

** Basert på at 90 % av prøvene skal være bedre enn angitt verdi

NorAnalyse er eid av Nedre Romerike vannverk IKS, og er akkreditert av Norsk Akkreditering.

NorAnalyse har benyttet en hurtigtest som har gjort det mulig for oss å få raskt svar på badevannskvalitet. Etter at de ble gjort oppmerksom på avvikende resultater har de endret analysemetode og gått tilbake til ISO 7899-2 slik at de bruker samme analysemetode som andre laboratorier. NorAnalyse testet ut de ulike analysemetodene på en del prøvesvar og fikk i noen tilfeller ulike resultater og i noen tilfeller like svar.

Ettersom NorAnalyse nå går tilbake til ISO 7899-2 som analysemetode innebærer dette at analyseresultatene vil komme noe senere. Tidligere forelå svar dagen etter innsending, mens det nå går 1-2 dager.

Resultater

Tabell 2 (side 5) viser resultat av vannprøvene. Grønn farge angir utmerket vannkvalitet, gul god, mens rød må betegnes som dårlig. Ingen av prøvene er dårlig i forhold til begge parametere. Stensbydammen har hatt dårlige prøveresultater flere ganger. Det antas at årsaken til dette er overflateavrenning. Det er beitedyr i området som kan bidra til forurensning. Stensbydammen har i tillegg dårlig sirkulasjon og er sårbar for slik avrenning. Øvrige avvik er forbigående og har antatt sammenheng med mye regn på tidspunktet prøven ble tatt. Intestinale enterokokker har en større overlevelsessevne enn E. coli og kan med det reflektere påvirkning som i tid og rom er noe fjernere. Intestinale enterokokker kan også indikere tilstedeværelse av virus.

Cyanobakterier – blågrønnalger

Cyanobakterier, det som tidligere ble kalt for blågrønnalger, kan av og til danne ansamlinger på tjern og innsjøer. Der blir konsentrasjonen vesentlig høyere enn i selve vannmassene. Det er når vannet er synlig grønnfarget at det er grunn til å være påpasselig.

Enkelte cyanobakterie-arter produserer toksiner (giftstoffer). På grunn av fare for at en oppblomstring kan være toksisk, bør vann, tjern og innsjøer med mistenkte oppblomstringer betraktes som en helseisiko, i hvert fall inntil vannet er analysert for toksiner. Ved stor algeoppblomstring, må vi – for å være helt sikker – oppfordre innbyggerne om å passe på at vann ikke svelges av badende, av beitedyr eller av hunder som drikker vannet, eller bader og slikker pelsen.

For ordens skyld vil vi påpeke at det skal høye konsentrasjoner av toksinproduserende cyanobakterier til for at det skal bli alvorlig helsefare. De fleste arter produserer heller ikke toksiner.

Det ble i 2021 observert store mengder blågrønnalger i Mjøsa, som medførte at Ringsaker kommune stengte badeplasser. Vi har derfor hatt et ekstra fokus på dette når det ble tatt vannprøver. Ved visuell observasjon av oppkonsentrert grønn farge på vannet, blir det tatt prøver. I 2021 ble det observert blågrønnalger ved Åsanden i Hurdal kommune og Årnesstranda, Feiring, samt Ørbekkstranda i Eidsvoll

kommune. Det ble tatt prøver, som ble sendt til Norsk institutt for vannforskning (NIVA), for bestemmelse av toksisitet. Det ble ikke påvist giftproduserende cyanobakterier hverken av oss eller av Mjøs-regionen

Tabell 2: Prøveresultater

Badeplass	Uke 24		Uke 26		Uke 28		Uke 31		Uke 33	
	E. coli	Int. enter.	E. coli	Int. enter.	E. coli	Int. enter.	E. coli	Int. enter.	E. coli	Int. enter.
Andelva (v/E6) - Eidsvoll kommune	15	4	3	4	10	3	20	20	3	5
Fløyta (Gullverket) - Eidsvoll kommune	140	6	5	1	15	1	4	3	3	3
Funnefoss/Daskerudstranda - Nes kommune	25	3	55	10	90	15	90	25	280	10
Gåfossen - Nannestad kommune	4	1	2	4	3	3	40	30	5	15
Kverndammen - Nannestad kommune	8	1	9	4	9	3	40	15	10	5
Lima - Nannestad kommune	3	1	1	1	2	1	15	10	10	5
Lysdammen - Gjerdrum kommune	70	610	370	150	150	40	35	20	370	25
Meeriodden - Hurdal kommune	25	1	1	1	25	4	15	25	10	3
Nordbytjern - Ullensaker kommune	6	1	25	3	20	6	15	3	70	10
Nordfløyta - Eidsvoll kommune	2	2	5	1	7	4	5	9	3	3
Rødvika/Pressand - Eidsvoll kommune	25	4	10	15	1	2	6	12	5	3
Stensbydammen - Eidsvoll kommune	20	40	25	2500	240	790	180	200	150	90
Stordammen - Nannestad kommune	7	3	4	15	9	3	10	1	2	1
Støjordet (Ørbekkstranda) - Eidsvoll kommune	1	1	1	1	30	1	1	1	3	10
Søndre Holsjø - Eidsvoll kommune	2	1	3	1			9	4	4	3
Veslesjøen - Nes kommune	20	5	8	8	4	1	1	190	1	10
Årnes (LHL) - Eidsvoll kommune	1	1	1	1	1	1	20	3	1	20
Åsanden - Hurdal kommune	7	100	8	1	60	20	3	15	1	4

Hygieniske vurderinger

Erfaringsmessig er det en sammenheng mellom mye nedbør og dårlige badevannsprøver. Dette kan forklares med økt overflateavrenning. Store regnskyll sommeren 2021 kan derfor forklare at de fleste avvikene. På den annen side kan også liten vannføring og gjennomstrømming forringe vannkvaliteten. Friluftsbad og den aktivitet som følger med dette, er en viktig rekreasjon, med en positiv helseeffekt. Når innholdet av tarmbakterier blir for stort, bør helsemyndighetene fraråde bading. Tarmbakterier kan komme både fra mennesker og dyr. F. eks kan beitedyr, hester og hunder forurense badevannet. Stor belastning i form av mange badende kan teoretisk også redusere vannkvaliteten, men dette er det få holdepunkter for i henhold til prøveresultatene.

Helsemyndighetene har ikke funnet grunn til å fraråde bading, men har ved anledninger anmodet publikum om at en må unngå å svelge vann. Dette rådet er gitt spesielt i forhold til barn.

Tilrettelegging og sikkerhet

De fleste av badeplassene har en viss grad av tilrettelegging. Typisk er enkle toalettfasiliteter og avfallsbeholdere. Noen av plassene er utstyrt med grill-/bålplasser, bord og benker. En del av plassene drives av kommunen, mens andre driftes av velforeninger o.l.

Med hensyn til sikkerhet har noen av plassene plassert ut livbøyer, oppslag om nødnummer etc.

Veslesjøen bade plass - Nes kommune (Foto: Helge B. Pedersen)

Vedlegg

Tabell 1: Oversikt og vurdering av badeplasser på Øvre Romerike

Lokalitet	Vurdering	Kvalitet
Andelva (E6) – Eidsvoll	Badeplass som er lett tilgjengelig for gående og kjørende. Benyttes mye. Brukes mye av barn og unge. Eies av Statens vegvesen. Belastet med folk og båter.	Startet prøvetaking i 2018. Tatt 29 prøver uten avvik. Vurderes til utmerket kvalitet 100%
Fløyta (Gullverket) – Eidsvoll	Lett tilgjengelig badeplass. Langgrunt. Benyttes mye av barn og unge. Belastet av både dyr og folk. Mye humus.	Startet prøvetaking i 2018. Tatt 29 prøver, med 3 avvik. Avvik er knyttet til større regnskyll som fører til avrenning. Vurderes til god kvalitet ≥ 90% viser utmerket kvalitet og inntil 10% viser mindre god kvalitet.
Funnefoss/Daskerudstranda – Nes	Godt tilrettelagt badestrand som benyttes mye av lokalbefolkningen i alle aldre. Stranden ligger ved Glommas bredd.	Det er fra 2017 til 2020 tatt 37 prøver uten avvik. Vurderes til utmerket kvalitet 100%
Gåfossen - Nannestad	Mye brukt badeplass i Leira. Det er ingen fasiliteter ved badeplassen. Det er vurdert at badeplassen har liten belastning og risiko.	Startet prøvetaking i 2019. Tatt 14 prøver med 1 avvik. Avviket er knyttet til større regnskyll. Vurderes til god kvalitet ≥ 90% viser utmerket kvalitet og inntil 10% viser mindre god kvalitet.
Kverndammen - Nannestad	Badeplass ved Leira. Det er vurdert at badeplassen er utsatt for liten belastning og risiko.	Det er fra 2017 til 2020 tatt 29 prøver uten avvik. Vurderes til utmerket kvalitet 97% - kun 1 avvik
Lima – Nannestad	Mye brukt og godt tilrettelagt badeplass. Badeplassen er belastet med dyr og folk.	Det er fra 2017 til 2020 tatt 38 prøver med 2 avvik. Avvik er gjerne knyttet til større regnskyll med avrenning fra omkringliggende landbruk. Vurderes til god kvalitet ≥ 90% viser utmerket kvalitet og inntil 10% viser mindre god kvalitet.

Lysdammen – Gjerdrum	Mye brukt og godt tilrettelagt badeplass. Den eneste badeplassen i Gjerdrum kommune. Badeplassen har stor belastning av dyr og folk.	Det er fra 2017 til 2020 tatt 36 prøver med 1 avvik. Det er vanskelig å si hva dette avviket skyldes. Vurderes til utmerket kvalitet 97% - kun ved ett tilfelle viste prøvesvar mindre god kvalitet.
Meieriodden - Hurdal	Mye brukt og godt tilrettelagt badeplass. Langgrunt og godt egnet for småbarn.	Det er fra 2017 til 2020 tatt 37 prøver med 3 avvik. Avvik kan være knyttet til større regnskyll og avrenninger, eller forekomst av fugl. Vurderes til god kvalitet ≥ 90% viser utmerket kvalitet og inntil 10% viser mindre god kvalitet.
Nordbytjern – Ullensaker	Mye brukt og godt tilrettelagt badeplass. Badeplassen har en høy belastning av folk og mye fugl.	Det er fra 2017 til 2020 tatt 37 prøver uten avvik. Vurderes til utmerket kvalitet 100%
Nordfløyta – Eidsvoll	Godt brukt og tilrettelagt badeplass, om enn noe utilgjengelig. Forekomst av dyr/fugl i området. Mye humus	Startet prøvetaking i 2018. Tatt 29 prøver uten avvik. Vurderes til utmerket kvalitet 100%
Rødvika/Pressand – Eidsvoll	Mye brukt og godt tilrettelagt badeplass. Badeplassen har høy belastning av folk og sau.	Startet prøvetaking i 2018. Tatt 29 prøver uten avvik. Vurderes til utmerket kvalitet 100%
Stensbydammen – Eidsvoll	Badeplassen synes lite brukt og har etter hvert fått økt vegetasjon pga mye næring i vannet fra omkringliggende landbruk. Kulpen er særlig utsatt for avrenninger ved regnskyll.	Startet prøvetaking i 2018. Tatt 29 prøver med 13 avvik i kategorien mindre god eller dårlig egnet. Avvikene skyldes forhold ved dammen som gir særlig utslag ved blant annet regn. Vurderes til mindre god kvalitet.
Stordammen – Nannestad	Fin badeplass som er middels brukt. Noe utsatt for dyr. Mye humus.	Det er fra 2017 til 2020 tatt 30 prøver med 3 avvik. Avvikene er knyttet til regnskyll. Vurderes til god kvalitet

		≥ 90% viser utmerket kvalitet og inntil 10% viser mindre god kvalitet.
Støjordet (Ørbekkstranda) – Eidsvoll	Mye brukt og godt tilrettelagt badeplass ved Mjøsa.	Startet prøvetaking 2018. Tatt 29 prøver uten avvik. Vurderes til utmerket kvalitet 100%
Søndre Holsjø – Eidsvoll	Middels brukt badeplass. Mye humus.	Startet prøvetaking 2019. Tatt 19 prøver uten avvik. Vurderes til god kvalitet 100% men ikke like mange prøver.
Veslesjøen	Mye brukt og godt tilrettelagt badeplass. Høy belastning av dyr/fugl og folk.	Det er fra 2017 til 2020 tatt 37 prøver med 12 avvik. Det er vanskelig å si om disse avvikene er reelle. Det er ikke funnet noen åpenbar årsak til disse, og det ble i 2020 oppdaget at avvikene antagelig skyldes svakhet ved analysemetode ved laboratoriet. Analysemetode ble endret i 2020 – ingen avvik etter dette. Vanskelig å vurdere kvaliteten pga. dette, men basert på prøveresultater etter endring av analysemetode er det grunn til å anta at kvaliteten er god.
Årnes (Feiring) – Eidsvoll	Mye brukt og godt tilrettelagt badeplass ved Mjøsa. Det har blitt varslet sporadisk observasjon av grønnalger på stedet. Det har ikke vært mulig å ta prøver av dette.	Startet prøvetaking i 2018. Tatt 29 prøver uten avvik. Vurderes til utmerket kvalitet 100%
Åsanden – Hurdal	Mye brukt og godt tilrettelagt badeplass. Langgrunt og godt egnet for småbarn.	Det er fra 2017 til 2020 tatt 37 prøver med 2 avvik. Avvik kan være knyttet til større regnskyll og avrenninger, eller forekomst av fugl. Vurderes til god kvalitet ≥ 90% viser utmerket kvalitet og inntil 10% viser mindre god kvalitet.

Aurtjern – Ullensaker Bunesnabben – Nes Fløyta – Nes Hersjøen – Ullensaker Høversjøen – Hurdal Ljøgodttjern – Ullensaker Merrahølen – Nes Nordre Holsjø – Eidsvoll Sagstusjøen – Nes Skrukkelisjøen – Hurdal Stordammen Borgen – Ullensaker	Disse badeplassene anses å ha liten belastning og liten risiko. Flere ligger relativt utilgjengelig til.	Det er tatt prøver 1 gang i starten på sesongen hvert år fra 2017 til 2020 ved disse badeplassene uten avvik. Vurderes til god kvalitet 100%
---	--	---